

Työväenyhdistyksen perustaminen ja alkuvaiheet 1887 – 1897

Hallintovaltaa käytti Savonlinnassa ruotsinkielinen yläluokka. Suomen kieli ja valistusihanteet tekivät tuloaan 1880 –luvulla.

Tähän kamppailun ilmapiiriin perustettiin Työväenyhdistys joulukuussa 1887, varsin varhain verrattiinpa sitä kaupungin muiden yhdistysten perustamiseen, kaupungin talouden takapajuisuuteen tai työväen järjestäytymiseen muualla maassa. Uusi yhdistys korosti aluksi sivistyspyrintöjä ja välitöntä auttamista.

Toimittuaan vuokratiloissa viisi vuotta, yhdistys rakensi oman Työväentalon vuonna 1893 Koulukadun alapäähän, lähelle Koululahden rantaa.

Työväentalo palveli savonlinnalaista järjestöväkeä yli puolivuosisataa.

Kaupungin talusasema

Kaupunkien talouden ja omaisuudenhoito kuului vuodesta 1875 alkaen rahatoimikamarille, nykyisen kaupunginhallituksen edeltäjälle. Savonlinnan taloudenhoidosta selvittiin 1870 –luvulla 2 – 4 markan verolla kutakin taksoitettua veroäyriä – silloin 200 markan vuosituloa – kohti. Veroäyriin hintaa oli nostettava jopa 8 markkaan.

Vuosina 1885 – 1889 äyriin hinta oli Savonlinnassa korkeampi kuin missään muussa Suomen kaupungissa. Taksoitettujen tulojen vähenemiseen vaikuttivat mm. liike-elämän hiljeneminen ja Savolan sahan palo vuonna 1882.

Kunnallinen kielikysymys

Kaupungin virastoissa suomi tuli 1880 –luvulla pöytäkirjakielleksi. Hitaanpuoleisesti ruotsin kielen käyttö syrjäytyi kokonaan, vaikka ruotsinmieliset poissaoloja hyväksikäyttäen tekivät sen puolesta valtuustopäätöksiä ja osin omavaltaisestikin pyrkivät pitämään sen käytössä.

Suomen kielen reaalityön perustaminen kaupunkiin 1884 vahvisti suomenmielisten asemaa, kun opettajissa oli monia suomalaisuuden harrastajia.

Työväenyhdistyksen perustamistaustaa

Välitön virike Työväenyhdistyksen perustamiseen oli Savonlinnan talouden taantumakausi 1880 – luvulla, jolloin työttömyys varsinkin talviaikana paheni. Työtillaisuuden järjestämiseksi perustettiin kaupunkiin vuonna 1885 ”Hyväntekeväisyys-seura”. Talveksi 1886 sai järjestetyksi pakkahuoneen korjaustöitä, tosin pienin palkoin ja riittämättömästi työväen paljouteen nähden. Tämän kokemuksen pohjalta seurassa mukana olleet ryhtyivät kaavailemaan muita mahdollisuuksia työväen aseman kohentamiseen ja kurjuuden lieventämiseen.

Työväenyhdistyksen perustamistoimien etenemistä voi edelleen seurata Antti Seppäsen kirjoittamasta 10 – vuotiskertomuksesta, joka on näiltä osin yhtäpitävä tallella olevien pöytäkirjojen ja perustamisasiakirjan kanssa:

”Samoihin aikoihin alkoi tännekin Savonlinnaan viestejä tulla, että miten muissa kaupungeissa oli työväki ryhtynyt hommaamaan asiainsa parantamista perustamalla keskuudessaan työväenyhdistyksiä samalla tavalla, kun kunnallisneuvos Wrightin suunnitelmien mukaan oli Helsingissä, joka oli maamme ensimmäinen työväenyhdistys, perustettu 1884, järjestetty. Tämän johdosta alkoi kauppias Antti Seppänen, joka itse Savonlinnassa syntyneenä ja köyhissä oloissa kasvaneena, tuntien siis tarkkaan Savonlinnan työläisten kurjat olot, alkoi kaupunkimme työväestölle puhua yhdistyksen perustamisesta kaupunkiimme.”

Neuvoteltuaan lyseon matematiikan lehtorin August Snellmanin ja seppä Juho Tavin kanssa, kutsui Seppänen 4.11.1887 kokouksen Tavin taloon, kun tämä oli korvauksetta ”tarkoitusta varten asuntonsa luovuttanut kokouksen pitoon”. Kokouksen avasi kauppias Seppänen ja asian tarkoitusta selosti lisää lehtori Snellman. Yhdistyksen perustamista pidettiin hetimiten tarpeellisena.

Kutsumusta tuohon perustavaan kokoukseen oli noudattanut neljätkymmentä henkeä, enimmäkseen työmiehiä, mutta osaksi myöskin käsityöläisiä ym. Yhdistyksen perustamisesityksen ottivat saapuvilla olevat ilohuudoin vastaan. Muuten asiasta syntyi vilkas keskustelu, jonka tuloksena oli, että Savonlinnaan päätettiin perustaa Savonlinnan Työväenyhdistys.

Samassa kokouksessa valittiin vielä kauppias Seppänen ja puuseppä O.J.Kilpeläinen laatimaan sääntöehdotusta yhdistykselle.

Yhdistyksen tarkoitus

Yhdistyksen sääntöehdotus saatiin laadituksi puolessatoista kuukaudessa. Se hyväksyttiin semmoisenaan helmikuun alussa 1888. Virallisen vahvistuksen säännöt saivat 15.3.1888.

Sääntöjen mukaan Savonlinnan Työväenyhdistyksen tarkoituksena oli

- 1) Olla yhdysseurana Savonlinnan työväen kesken
- 2) edistää työväen parasta sekä henkisesti että aineellisessa suhteessa
- 3) perustaa ja ylläpitää lukusali ja kirjasto, jossa yhdistyksen jäsenillä on tilaisuus hankkia itselleen kirjallista tietoa sivistävästä aikakaus- ja ammattikirjallisuudesta
- 4) esitelmien pidolla, sivistävien ja jalostuttavien huvien toimeenpanemisella, soiton, laulun ja lausunnon kanssa, valmistaa yhdistyksen jäsenille virkistävää ajanviettoa
- 5) tehokkaasti edistää työväen raittiutta ja (säästäväisyyttä)
- 6) sairaus- ja hautausapukassain perustamisella toimia työväen hyväksi
- 7) kannattaa semmoisia yrityksiä, jotka ovat omiaan vaurastuttamaan työväen toimintaa
- 8) kaikella tavalla auttaa tällä paikkakunnalla kurjuudessa olevaa kansaa.

Tavoitteissa korostuivat pyrkimykset työväen sivistämiseen ja sen taloudellisen aseman omatoimiseen parantamiseen. Ne olivat ominaisia yleisemminkin tuon ajan wrightiläiselle työväenliikkeelle, jonka piiriin Savonlinnan Työväenyhdistyksenkin lukeutui.

Savonlinnan Työväenyhdistyksen ensimmäinen lippu.

Alkuaikojen jäsenpohja

Savonlinnan Työväenyhdistyksen jäsenluetteloissa on perustamiskokouksessa vuonna 1887 liittyneitä jäseniä yhteensä 32.

Näistä perustajajäsenistä oli ammatiltaan

- työmiehiä 17
- ajureita 3
- postinkantajia 2
- käsi- ja ammattityöläisiä 6 (puuseppä, muurari, koneenkäyttäjä, suutari ja kaksi seppää)
- talon- tai saunanomistajia 2
- liikemiehiä 1 (kauppias Seppänen)
- virkamiehiä 1 (opettaja Snellman)

Jäsenkunnan puolesta Savonlinnan Työväenyhdistys oli siis alusta alkaen mitä suurimmassa määrin nimensä veroinen. Ensimmäisinä toimintavuosina jäsenmäärä vaihteli 60 – 80 välillä.

Käsi- ja ammattityöläisten määrä ja vaikutus yhdistyksen toimintaan kasvoi. Työmiesten lukumääräinen enemmisyys säilyi huolimatta siitä, että muutamista tuli ennen pitkää talonomistajia, käsityöläisiä tai työnjohtajia. Vuonna 1891 yhdistyksen 62 jäsenestä oli työmiehiä 25, käsityöläisiä 22, virkamiehiä 11, kauppiaita 3 ja naisia 1.

Jäsenet olivat siis lähes yksinomaan miehiä, mutta myös naisia pyrittiin saamaan mukaan toimintaan. Vuoden 1891 vuosikertomuksessa heitä kaivataan

"ei ainoastaan sen kodikkaamman vaikutuksen tähden, jonka heidän saapuvilla olonsa tekisi yhdistyksen kokouksiin ja iltamiin, mutta myöskin siihen suureen apuun, joka heistä kaikissa yhdistyksen toimissa olisi ja jota apua yhdistys useamman kerran on huomannut tarvitsevansa."

Alkuvuosien toimitilat

Toimitilan hankkiminen yhdistykselle nousi esiin heti sääntöjen tultua rekisteröidyksi, maaliskuussa 1888. Viikkaan keskustelun jälkeen katsottiin huoneiden vuokraaminen tarpeelliseksi äänin 25 – 1. Alkuaikoina kokouksia oli pidetty seppä Juho Tavin kotona. Johtokunnan kokoukset olivat huoneiston vuokrauksen jälkeenkin vielä usein puheenjohtajan kotona.

Syyskuussa 1888 päätettiin vuokrata K. Ruslanderin talosta yläkerta ja siihen kuuluvat ulkokuoneet kahdeksi vuodeksi 200 markan vuosivuokraa vastaan.

Seuraavat kolme vuotta 1890 – 1893 majailtiin lasimestari David Rinkisen talossa, joka jo keväällä 1888 oli ollut vahvimmin esillä yhdistyksen huoneustoksi, mutta johon silloin ei saatu tarpeelliseksi katsottuja muutoksia, mm. kadulle johtavaa ovea. Molemmat talot sijaitsivat Olavinkadun varrella. Yksityiskäyttöön rakennettuina ne sopivat kokousten, kerhojen ja harjoitusten pitoon, mutta suuremmat yleisöjuhlat täytyi järjestää muualla. Tavallisimmin näitä vietettiin paikallisissa ravintoloissa, useimmiten Seurahuoneella, joka tuolloin sijaitsi Kyrönsalmen lossirannassa.

Toimintamuotojen hakua

Soitto, laulu ja teatteri olivat näkyvästi esillä jo yhdistyksen tarkoitusta määriteltäessä. 10 - vuotiskertomuksessa niitä käsiteltiin sangen seikkaperäisesti ja arvokkaalla paikalla, tärkeänä toiminta-alueena. Jatkovaa harrastusta ei kuitenkaan arvostuksesta ja lukuisista yrityksistä huolimatta saatu pidetyksi yllä. Pulaa oli erityisesti musiikin ohjaajista ja johtajista.

STY:n lauluseuraa johti 1880 –luvulla opettaja Maria Ramstedt. Vuonna 1891 lupautui silloinen varapuheenjohtaja, opettaja Pekka Sallinen "50 markan vuosipalkalla uutta sekakööriä johtamaan".

Näytelmäharrastus sai alkunsa jo vuosien 1888 – 89 vaiheilla, jolloin nuoremmat jäsenet esittivät hyvällä menestyksellä Seurahuoneella näytelmät Viinatehtailija ja Ihmekös tuo.

Keväällä 1888 oli päätetty ”- toimia ensi pääsiäisiltana yleinen hartaushetki eli rukous täkäläisen lauluseuran avulla - - ; Antti Seppänen valittiin pyytämään huoneita ja lauluseuraa - - ; sekä Juho Tavi ehdotettiin pyytämään pappia rukousta pitämään.”

sekä ”panna toimeen tulevana pääsiäismaanantaina yleinen rekiajo tanssihuvien kanssa - - ”.

Hartaushetken, tanssien ja rekiajojen päättämiseen samassa kokouksessa kiinnitettiin korostettua huomiota etenkin STY:n 25 –vuotiskertomuksessa. Saarnoista voitiin papille maksaa korvaustakin.

Oman toimitilan vuokraamisen jälkeen jatkettiin rukoushetkien järjestämistä. Tavallisimmin niitä pidettiin sunnuntaisin päivällä, jolloin illalla saattoi olla vielä tanssia.

Vuosina 1890 ja 1891 tilaisuuksia luonnehdittiin raamatunselitysiltaamiksi tai –luennoiksi. Niitä järjestettiin mm. Merimieslähetyksen ja ”Oman maan nälkää kärsivien hyväksi” 1890 – 93 sekä Diakonissayhdistyksen kanssa 1899. Aihe kiinnosti yleisöä, sillä 1897 oli ”erittäinkin kirkkohistoriallisissa luennoissa ollut kuulioita jokseenkin runsaasti”.

Seuraavana vuonna 1898 järjestettiin iltamia ”kerran uskonnollisella ja muut hauskaalla ohjelmalla”.

Raittius oli yhdistyksen varauksettoman tavoitteena alusta alkaen. Työväenyhdistys pyrki hillitsemään väkijuomien myyntiä työmiehille ja palasi raittiusasiaan aina kun anniskelukysymyksiä tuli uudelleen järjestettäväksi. Marraskuun lopulla 1895 käsiteltiin ”miedompain väkijuomain asiaa” ja vuosisadan lopulla ”Matkailijahotellin” anniskeluoikeuksista syntyi hyvinkin monivaiheinen yhteenotto raittius- ja viinapuolueiden välille.

Lukutupa ja kirjasto olivat alusta pitäen ”yhdistyksen hartaimpana silmämääränä”. Lukusalin perustamisesta päätettiin jo 31.3.1889 ja samalla valittiin valiokunta kirjastoa perustamaan. Kirjasto perustettiin tammikuussa 1890, jolloin sen perustamiseen saatiin anniskeluyhtiön voittovaroja 200 mk ja yhdistyksen omia varoja 500 mk.

Kirjaston käyttö ei saavuttanut toivottua suosiota. Kun sen ylläpito lisäksi rasitti yhdistyksen taloutta, oltiin johtokunnassa lähinnä helpottuneita, kun kaupunki vuonna 1896 osti kirjaston ”neljättä sataa nidettä” 500 mk:lla silloin perustettuun kaupunginkirjastoon. Vanhat sanomalehdet oli jo aiemmin myyty kauppiaille ja niistä saaduilla 19 mk:lla oli ostettu iso kahvipannu.

Yhdistyksen lukusaliin tuli edelleen Savonlinna-lehti ja sen lisäksi tilattiin ”yhtiölle” vuonna 1896 3 mk:lla ja 88 pennillä ”Työmies –niminen sanomalehti”.

Työläisten olojen suoranaisesti parantamiseen tähdänneistä käytännön toimista oli STY:n omassa vallassa sairaus- ja hautausapukassa. Se oli perustettu samaan aikaan kuin yhdistyskin.

Vuosittain myönnettiin yleensä pari, kolme 15 mk:n avustusta. Suurta puutetta ei niiden avulla voitu poistaa, mutta tilapäisesti voitiin lievittää kaikkein suurinta ahdinkoa.

Huvit ja joukkotilaisuudet ovat yhdistystoiminnalle ensiarvoisen tärkeitä toisaalta yleisön ja jäsenten mielenkiinnon herättämiseksi ja ylläpitämiseksi ja toisaalta varojen hankkimiseksi varsinaiseen toimintaan. Tästä selviöstä huolimatta on suhtautuminen huveihin ja hauskanpitoon ollut usein jossain määrin ristiriitaista. Niitä on pidetty alempiarvoisina, hävettävänä tai suorastaan yleviä päämääriä loukkaavina toimintamuotoina. Erityisesti työväestön ulkopuolelta on työväenyhdistykseen pyritty voimallisesti iskostamaan syvää syyllisyyttä huvitilaisuuksien järjestämisestä, niin että huvitoiminta on usein vaatinut pitkäjänteistä puolusteluja ja selityksiä.

Iltamia järjestettiin yhdistyksen perustamisesta alkaen. Niistä vastasi erityinen huvitoimikunta. Pöytäkirjoihin on iltamia vuosina 1888 - 97 merkitty seuraavasti:

vuosi	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97
huveja	(3)	12	10	5	6	10	19	15	13	11

Juhlien vähyyteen on esitetty selityskin:

”Kun yhdistykseen on kovin vähän nuoria jäseniä, etenkin naisia kuulunut,... siitä syystä ovat yhdistyksen huvitkin niin vähänlaiset olleet”

Vuonna 1893 valmistuneen työväentalon vaikutus toiminnan vireytymiseen on ilmeinen.

Huvitilaisuuksista tuottoisimpia olivat arpajaiset, joita järjestettiin lähes vuosittain, yleensä loka-marraskuulla ja tuotto nousi useimmiten 450 – 600 markkaan. Tavallisten iltamien tuotto, yleensä 20 – 50 mk, kertyi pääosin pääsymaksuista.

Näytelmäseuran ”näyttelyiltamista” saattoi kertyä yli 100 mk ja syysmarkkinoiden aikaan pidetyistä ”markkinailtamista” jopa 150 – 200 mk. Suosittuja olivat myös ns. ”paketti-iltamat”, joihin valmistettiin esim. 25 mk:lla 250 pientä pakettia ongittaviksi sekä ”naamiaisiltamat”, joita samoihin aikoihin myös muutaman kerran pidettiin. ”Jouluiltamilla” pyrittiin tuomaan jäsenperheille jouluiloa.

Kesäjuhlia vietettiin juhannusaattona, tavallisimmin Olavinlinnassa. Vuonna 1894 pantiin erikseen toimeen ”Kansanhuvit”, joissa oli ohjelmassa monia palkintokilpailuja: ammuntaa, soutua ja lasten lajeja.

Erityisen juhlavia tilaisuuksia olivat oman talon vihkiäiset 29.10.1897 ja yhdistyksen 10-vuotisjuhlat elokuun lopulla 1897 Olavinlinnassa.

Talvisin järjestettiin joitakin rekiretkiä lähiseudulle. Kesäisin taas tehtiin vene- ja laivaretkiä kauemmaksikin. Ne suuntautuivat mm. Punkaharjulle, Rantasalmelle, Lappeenrantaan ja Imatralle useamminkin. Laivaretkistä kertyi yhdistykselle tuloja usein 60 – 100 mk. Yhdistyksen kesäinen kuukausikokous pidettiin joinakin vuosina Kaupinsaareissa.